

КЕЙС

ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТКИ: що робити, коли її знищують?

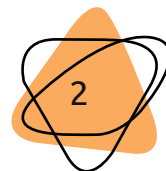

REHERIT

← ПРОЕКТ ФІНАНСУЄТЬСЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

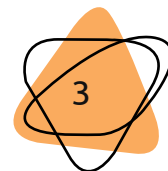

Кейс «Охорона культурної пам'ятки: що робити, коли її знищують?» підготовлений для проєкту «ReHERIT: спільна відповідальність за спільну спадщину», що реалізується з 2018 до 2020 року.

Проєкт спрямовано на переосмислення, актуалізацію та розвиток потенціалу культурної спадщини Умані, Львова та інших міст Центральної та Західної України.

Метою проєкту є робота з потенціалом культурної спадщини для економічного, туристичного, культурного та освітнього розвитку міст, налагодження комунікації між органами влади, неурядовими організаціями, місцевими жителями.

Проєкт передбачає підготовку низки аналітичних досліджень щодо ефективного управління місцевою культурною спадщиною у форматі рекомендацій, кейсів та білих книг.

Попри поширені стереотипи про низьку ефективність активізму, представники громадського сектору мають достатньо інструментів для ефективного впливу стосовно збереження культурної спадщини. Наприклад, залучення волонтерів, експертів, створення спеціалізованих благодійних фондів та ін.

Одним із таких інструментів є Благодійний фонд [«Харків з тобою»](#), створений активістами Харкова. У межах цієї організації був створений окремий проєкт «Закон на захисті культурної спадщини України», в якому автори розробили [інструкцію](#), як діяти, коли знищують культурну пам'ятку, та напрацювали два типи інструкцій щодо відповідних заходів, які запобігатимуть руйнуванню тієї чи іншої пам'ятки на державному рівні, в межах міста чи області. Окремо вони висвітлені на [сайті](#) благодійного фонду, з якого їх також можна завантажити.

Крім основних рекомендацій, у публікації автори прикріпили додатки з прикладами звернень, заяв і запитів до державних органів щодо найпопулярніших питань, які можуть стосуватися охорони культурної спадщини. Перше, на що акцентують увагу волонтери Благодійного фонду, – оригінальні й давні **будинки, на які потрібно звертати увагу**, а також як визначити, що вони є надбанням культурної спадщини. Це будівлі:

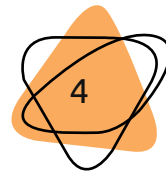
1. Яким на вигляд десь 100 років і більше.
2. Красиві будинки (навіть сучасні: за європейськими стандартами, певний будинок може стати пам'яткою культури в день здачі його в експлуатацію).
3. Функціональні будинки (стилю модернізм, конструктивізм; віком 70-80 років).

Щоб з'ясувати, **чи є будівля пам'яткою культурної спадщини**, потрібно:

1. Ознайомитися з реєстрами й переліками пам'яток на офіційних сайтах державної влади:
 - ОДА;
 - Міська рада (наприклад, у Львові – Управління охорони історичного середовища ЛМР);
 - Міністерство культури України.

Потрібно враховувати, що державні органи влади не завжди вчасно вносять нову інформацію до переліків чи реєстрів. Щоб пришвидшити процес отримання інформації про перелік пам'яток культурної спадщини, треба звернутися з письмовим запитом до ОДА, а звіди мають надати цю інформацію не пізніше п'яти робочих днів від дати отримання запиту.

Нерідко пам'ятки культурної спадщини можуть бути фізично зруйновані або ж руйнуватися через певні обставини (наприклад, руйнування з часом або ж занедбання будівлі). Щоб запобігти руйнуванню будівлі, **необхідно звернути увагу на:**

1. Роботи, яка проводиться на фасадах, дахах чи всередині будинку: вони схожі на будівельні чи реставраційні.
2. Наскільки занедбаний будинок, що руйнується.
3. Коли на знайомому будинку зникла деталь декору чи змінюються елементи будівлі: рами, входні двері, ліпка та ін.
4. Чи починаються або ж уже ведуться будівельні роботи неподалік будівлі.

Якщо будівля є пам'яткою архітектури і щодо неї були виявлені неправомірні дії, спрямовані на її руйнування або помічено пошкодження, **важливо**:

1. Спробувати сконтактувати й переговорити з власником або користувачем будинку та пояснити важливість збереження пам'ятки в первозданному вигляді. Важливо пояснити йому права та обов'язки щодо об'єкта, який є історичною спадщиною;
2. Скласти звернення до ОДА з проханням вжити всіх заходів для збереження культурної пам'ятки. До звернення додати опис дій стосовно будівлі, фотофіксування з місця проведення робіт;
3. Проконтролювати термін очікування відповіді: вона має надійти впродовж місяця з моменту реєстрації звернення в ОДА;
4. Дочекатися відповіді на звернення.

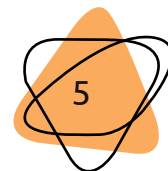
Якщо є потреба надати будівлі статусу пам'ятки архітектури, проте її вилучили з охоронного списку або ж вона не була ідентифікована як пам'ятка історичного значення, треба дотримуватися такого алгоритму дій:

1. Зібрати якомога більше інформації про історію будинку, авторство архітектурного проєкту (за необхідності – звернутися до державного архіву міста чи області), звернувшись по допомогу до архіву, мешканців того чи іншого будинку (зокрема, сучасних жителів), архітекторів, істориків, реставраторів; знайти якомога більше історичної й фактологічної інформації про будівлю.
2. Підсумувати думки фахівців щодо будинку;
3. Після зібраної інформації – та якщо на думку фахівців будівля має бути внесена до переліку будинків, що охороняються законом, – необхідно скласти звернення-пропозицію до ОДА. В ній зафіксувати зібрану інформацію, коментарі та висновки фахівців.

Облдержадміністрація повинна розглянути звернення не пізніше одного місяця від дати реєстрації його в ОДА та ухвалити рішення щодо внесення будівлі до [Державного реєстру нерухомих пам'яток України](#) (Міністерство культури та інформаційної політики України).

Важливо пам'ятати, що є пам'ятки архітектури, які підпорядковуються юридичній особі або об'єкт державної власності за концесійним договором передано у приватну власність. Якщо ж необхідно дізнатися, хто є власником будівлі, потрібно:

1. Скористатися [Кабінетом електронних сервісів](#). Звідти, наприклад, можна отримати інформацію про зареєстровані речові права на нерухоме майно, переві-

рити документи, видані Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, та отримати ряд іншої інформації, за якою можна встановити власника тієї чи іншої будівлі. Зазначимо, що такі послуги є платними.

2. Скористатися [Публічною кадастровою картою](#) – вебсайтом із відомостями Державного земельного кадастру про зареєстровані земельні ділянки. Зокрема, у карті міститься інформація про право власності та інші речові права на земельну ділянку.

Бувають **ситуації, в яких потрібно діяти невідкладно**, – коли біля будівлі, яка є історичною пам'яткою, проводяться будівельні ремонти або коли її уже фізично руйнують. У такому разі треба перевірити, чи на будинку є охоронна дошка або знак із вказівкою про те, що це пам'ятка архітектури чи історії; якщо так – викликати поліцію та подати заяву про підозру щодо руйнування пам'ятки культурної спадщини. Окрім цього, рекомендовано: записати точну адресу будинку; зробити декілька фотографій з різних ракурсів; з'ясувати, що відбувається поряд з будинком, в чи на ньому; довідатися, хто саме проводить будівельні роботи або є їх замовником. Щоб згодом можна було якомога детальніше описати ситуацію для відповідних органів влади, бажано все максимально зафіксувати на фото- чи відеокамеру з коментуваннями подій на місці. У разі проведення всіх зазначених дій рекомендовано зібрати групу активістів і небайдужих для контролю й вирішення того чи іншого питання щодо будівлі. Наприклад, є відповідні групи у Facebook: харківська – [SaveKharkiv](#), ужгородська – [Save Uzhhorod](#), львівська – [Архітектура Львова](#) та загальноукраїнська – [Ukrainian Modernism](#). У цих соціальних групах висвітлюються новини про різні історичні надбаня, незаконні забудови, як руйнуються пам'ятки культури, як вирішити те чи інше питання, яке стосується історичних будівель, подано відповіді на запити, які стосуються питання культурної спадщини, актуальні рішення щодо історичних пам'яток й нормативні документи (наприклад, постанови Кабміну) та ін.

Якщо все ж таки будівельні чи інші роботи, які відбуваються протиправно, все одно не були призупинені, потрібно написати звернення до ОДА з проханням співпраці з правоохоронними органами для виявлення факту правопорушення та вжити всіх заходів для збереження пам'ятки культурної спадщини, зокрема, покарати винних.

Щоб інформація про незаконне будівництво чи неправомірні реставраційні роботи поширилася якомога більше, активісти [БФ «Харків з тобою»](#) рекомендують організовувати масові заходи з вимогами зупинити незаконні дії щодо будівлі. Крім того, волонтери радять об'єднуватися з юристами, активістами, експертами, представниками ЗМІ, щоб відповідна інформація набула широкого розголосу. Водночас у таких випадках потрібно вимагати у порушників і відповідальних представників місцевої влади дотримання Закону України «Про охорону культурної спадщини».

Необхідно пам'ятати, що відповідно до [цього закону](#) за будь-які неправомірні дії щодо історичної пам'ятки передбачені різні види відповідальності за статтями 43-47. Так, за руйнування культурної спадщини можна понести кримінальну та адміністративну відповідальність із застосуванням фінансових санкцій й адміністра-

тивних стягнень. Проте важливо пам'ятати, що кожен може зреагувати на непра-
вомірне знищення чи понівечення будівлі-пам'ятки, щоб зберегти її, якщо знатиме
алгоритм дій і вчасно зреагує на діяльність, яка спрямована на руйнування пам'ят-
ки культурної спадщини.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ:

Архітектура Львова: <https://www.facebook.com/LvivArchitecture/?eid=ARBpac0lwT5gSc7EJO56NwV80OM0Wkyvb8HCiF1M9F79xwLD9UsgKEMK7DTjMwzGuyD44cVqkMGsvAFT>.

Благодійний фонд «Харків з тобою»: <https://kharkiv-with-you.org/>

Публічна кадастрова карта: https://map.land.gov.ua/?cc=3461340.1719504707,6177585.367221659&z=6.5&l=kadastr&bl=ortho10k_all.

SaveKharkiv: <https://www.facebook.com/SaveKharkiv-1408538419261110/>

SaveUzhhorod: <https://www.facebook.com/saveuzhhorod/>

Що робити, коли знищують пам'ятку культури: <https://kharkiv-with-you.org/aktivni-proekti/instruction/>